

ΤΑΞΗ: Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Επιμέλεια διαγωνίσματος: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΝΤΖΟΥΛΗ

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1. Αριστοτέλους Πολιτικά Α2, 15-16

Φύσει μὲν οὖν ἡ ὄρμη ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν [: τὴν πόλιν]: ὁ δὲ πρῶτος συστήσας μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος. Ὡσπερ γὰρ καὶ τελεωθεὶς βέλτιστον τῶν ζώων ἄνθρωπος ἐστίν, οὕτω καὶ χωρισθεὶς νόμου καὶ δίκης χεῖριστον πάντων. Χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὄπλα· ὁ δὲ ἄνθρωπος ὄπλα ἔχων φύεται φρονήσει καὶ ἀρετῇ, οἷς ἐπὶ τὰναντία ἐστὶ χρῆσθαι μάλιστα. Διὸ ἀνοσιώτατον καὶ ἀγριώτατον ἄνευ ἀρετῆς, καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἐδωδὴν χεῖριστον. Ἡ δὲ δικαιοσύνη πολιτικόν· ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν, ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῦ δικαίου κρίσις.

2. Αριστοτέλους Πολιτικά Θ2, 1-4

Οὐ γὰρ ταῦτά πάντες ὑπολαμβάνουσι δεῖν μανθάνειν τοὺς νέους οὔτε πρὸς ἀρετὴν οὔτε πρὸς τὸν βίον τὸν ἄριστον, οὐδὲ φανερόν ποτερον πρὸς τὴν διάνοιαν πρέπει μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος. ἔκ τε τῆς ἐμποδῶν παιδείας ταραχώδης ἢ σκέψις καὶ δήλον οὐδὲν ποτερον ἀσκεῖν δεῖ τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ἢ τὰ τείνοντα πρὸς ἀρετὴν ἢ τὰ περιττά (πάντα γὰρ εἴληφε ταῦτα κριτὰς τινος). περὶ τε τῶν πρὸς ἀρετὴν οὐθέν ἐστὶν ὁμολογούμενον (καὶ γὰρ τὴν ἀρετὴν οὐ τὴν αὐτὴν εὐθὺς πάντες τιμῶσιν, ὥστ' εὐλόγως διαφέρονται καὶ πρὸς τὴν ἀσκήσιν αὐτῆς). Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀναγκαῖα δεῖ διδάσκεσθαι τῶν χρησίμων, οὐκ ἄδηλον. ὅτι δὲ οὐ πάντα, διηρημένων τῶν τε ἐλευθερίων ἔργων καὶ τῶν ἀνελευθερίων φανερόν, καὶ ὅτι τῶν τοιούτων δεῖ μετέχειν ὅσα τῶν χρησίμων ποιήσει τὸν μετέχοντα μὴ βάνουσον. Βάνουσον δ' ἔργον εἶναι δεῖ τοῦτο νομίζειν καὶ τέχνην ταύτην καὶ μάθησιν, ὅσαι πρὸς τὰς χρήσεις καὶ τὰς πράξεις τὰς τῆς ἀρετῆς ἀχρηστον ἀπεργάζονται τὸ σῶμα τῶν ἐλευθέρων ἢ τὴν διάνοιαν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A1. α) Ποια φράση του κειμένου προσπαθεί να αιτιολογήσει ο Αριστοτέλης με τον αιτιολογικό σύνδεσμο «γάρ» που χρησιμοποιεί σε καθένα από τα ακόλουθα χωρία του πρώτου αποσπάσματος;

1. «Ὡσπερ γάρ καὶ τελεωθεὶς ...»
2. «Χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὄπλα»

(Μονάδες 4)

β) Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (Μονάδες 3), και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (Μονάδες 3).

1. Η έρευνα για την παρεχόμενη παιδεία την εποχή του Αριστοτέλη διακρίνεται από απόλυτη σαφήνεια.
2. Οι διαφορετικές απόψεις για την αρετή δικαιολογούν τις διαφορετικές απόψεις για την παιδεία.
3. Ο Αριστοτέλης προκρίνει να μαθαίνουν οι νέοι τα χρήσιμα από τα πιο αναγκαία.

(Μονάδες 10)

B1. Στο πρώτο απόσπασμα που δίνεται να αναλύσετε ποια σημασία αποκτά ο όρος «τέλος» για τον άνθρωπο και πώς διαμορφώνεται η συμπεριφορά του δίχως αρετή. (Μονάδες 6)

Καταγράψτε δύο εκφραστικούς τρόπους που ενισχύουν τη θέση του Αριστοτέλη για τη ζωή των ανθρώπων δίχως αρετή. (Μονάδες 4)

(Μονάδες 10)

B2. Αναλύστε διεξοδικά με συγκεκριμένες αναφορές από το κείμενο γιατί ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί τη σύνταξη «μανθάνειν πρὸς...» (Μονάδες 4) και ποιο είναι το περιεχόμενο και οι τύποι της «ἐμποδῶν παιδείας», σύμφωνα με το δεύτερο απόσπασμα. (Μονάδες 6)

(Μονάδες 10)

B3. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση τις γνώσεις σας από τη σχολική εισαγωγή:

1. Μετά την καταδίκη του ο Σωκράτης έμεινε περίπου ένα μήνα στο κρατητήριο, περιμένοντας να γυρίσουν από τη Δήλο τα δύο ιερά πλοία των Αθηναίων, η Σαλαμινία και η Πάραλος.
2. Η ιδέα της δημιουργίας της Πανδώρας στη Θεογονία του Ησιόδου ήταν δική του επινόηση.
3. Ο διάλογος «Πολιτεία» καλείται επίσης και «Περί Δικαίου».
4. Ο παιάνας που έγραψε ο Αριστοτέλης ήταν αφιερωμένος στον Ερμία, φίλο του βασιλιά Φιλίππου Β΄.
5. Η πόλη-κράτος στα «Πολιτικά» επιδιώκει την αυτάρκεια ως αποτέλεσμα της απόλυτης ευδαιμονίας.

(Μονάδες 10)

B4. α) Να γράψετε για καθεμία από τις λέξεις «**δίκη**» και «**τάξις**» μία περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά, με την ίδια λέξη σε οποιαδήποτε μορφή της (πτώση, αριθμός), με διαφορετική, όμως, σημασία από αυτή που έχουν στο κείμενο. (Μονάδες 4)

β) Να επιλέξετε για καθεμία λέξη της στήλης Α την ομόρριζή της από τη στήλη Β:

1. ύπολαμβάνουσι	α. διάλειψη β. επιληψία
2. έδωδήν	α. φαγητό β. ευδιάθετος
3. διδάσκεσθαι	α. αδαής β. δηκτικός

(Μονάδες 6)

(Μονάδες 10)

B5. Παράλληλο κείμενο

ΑΡΕΤΟΛΜΟ

Η ιδανική παιδεία και η συμβολή της στη διαμόρφωση του τέλειου πολίτη.

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος

ΑΘΗΝΑΙΟΣ: Παιδεία είναι εκείνη που γυμνάζει τον άνθρωπο από την παιδική ηλικία στην αρετή και του εμπνέει σφοδρή επιθυμία να την αγαπήσει και να γίνει τέλειος πολίτης, που να ξέρει να κυβερνά και να υπακούει στους νόμους σύμφωνα με το πνεύμα της δικαιοσύνης. Αυτό το είδος της ανατροφής καθορίζει, όπως μου φαίνεται, ο λόγος μας και τώρα μονάχα αυτήν θέλει να ονομάσει παιδεία. Εκείνην που βάζει στόχο της τα χρώματα ή εκείνην που αποβλέπει στην απόκτηση πολιτικής δυνάμεως ή κανένα άλλο είδος σοφίας, χωρίς σύνεση και δικαιοσύνη, τη θεωρεί βάνανυση και ανελεύθερη και τελείως ανάξια να ονομάζεται παιδεία. Εμείς όμως ας μη διαφωνούμε μεταξύ μας για τις λέξεις, αλλά ας μείνουμε σταθεροί στον λόγο που παραδεχόμαστε, ότι

δηλαδή εκείνοι που έχουν πάρει σωστή μόρφωση γίνονται σχεδόν ενάρετοι και ότι δεν πρέπει να περιφρονούμε καθόλου την παιδεία γιατί έρχεται πρώτη στους τελειότερους ανθρώπους από όλα τα αγαθά. Κι αν κάποτε μας ξεφεύγει, είναι δυνατό να την επαναφέρουμε στη θέση της, κι αυτόν τον αγώνα πρέπει να κάνει πάντοτε κάθε άνθρωπος όσο μπορεί σ' όλη του τη ζωή. (Μτφρ. Β. Μοσκόβης. 1988. Πλάτωνος Νόμοι. 643d-644b Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.)

Βασιζόμενοι στο δεύτερο απόσπασμα και στο παράλληλο κείμενο που σας δίνεται, να αναλύσετε τι πρέπει να διδάσκει η παιδεία τους νέους. Ποιες ομοιότητες παρατηρείτε στα δύο κείμενα;

(Μονάδες 10)

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

(Δημοσθένους, Κατ' Ἀριστογείτονος Β', 26. 25-27)

Συνέπειες υπακοής και ανυπακοής προς τους νόμους.

[25] Οὕτω δ' ἂν ἀκριβέστατα συνθεωρήσαιτε τὸ τοῖς κειμένοις νόμοις πείθεσθαι ἤλικον ἀγαθὸν ἔστιν, καὶ τὸ καταφρονεῖν καὶ τὸ μὴ πειθαρχεῖν αὐτοῖς ἤλικον κακόν, εἰ τὰ τ' ἐκ τῶν νόμων ἀγαθὰ χωρὶς καὶ τὰ διὰ τῆς παρανομίας συμβαίνοντα πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῖν αὐτοῖς ποιησάμενοι θεωρήσαιτε. εὐρήσετε γὰρ τὴν μὲν τὰ τῆς μανίας καὶ ἀκρασίας καὶ πλεονεξίας, τοὺς δὲ τὰ τῆς φρονήσεως καὶ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης ἔργα διαπραττομένους. [26] δῆλον δέ· τῶν γὰρ πόλεων ταύτας ἄριστ' οἰκουμένας ἴδοιμεν ἂν ἐν αἷς ἄριστοι νομοθέται γεγονάσιν· τὰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς σώμασιν ἀρρωστήματα τοῖς τῶν ἰατρῶν εὐρήμασι καταπαύεται, τὰς δ' ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀγριότητας αἱ τῶν νομοθετῶν ἐξορίζουσι διάνοιαι. ὅλως δ' οὐδὲν οὔτε σεμνὸν οὔτε σπουδαῖον εὐρήσομεν ὃ μὴ νόμου κεκοινώνηκεν, [27] ἐπεὶ καὶ τὸν ὅλον κόσμον καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰς καλουμένας ὥρας νόμος καὶ τάξις, εἰ χρὴ τοῖς ὀρωμένοις πιστεύειν, διοικεῖν φαίνεται. παρακαλέσαντες οὖν ὑμᾶς αὐτούς, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, βοηθήσατε μὲν τοῖς νόμοις, καταψηφίσασθε δὲ τῶν εἰς τὸ θεῖον ἀσεβεῖν προσηρημένων. καὶ ταῦτ' ἂν πράξητε, τὰ δέοντα ποιήσετε καὶ τὰ κράτιστα ψηφιεῖσθε.

Γ1. Να αποδοθεί στη νέα ελληνική το χωρίο «Οὕτω δ' ἂν ἀκριβέστατα... ποιησάμενοι θεωρήσαιτε.»

(Μονάδες 10)

Γ2. Ποιες είναι οι συνέπειες της υπακοής στους νόμους της πόλης;

(Μονάδες 10)

Γ3. α) Στο χωρίο «τῶν γὰρ πόλεων ταύτας ἄριστ' οἰκουμένας ἴδοιμεν ἂν ἐν αἷς ἄριστοι νομοθέται γεγόνασιν» να βρείτε:

- 1) δύο ουσιαστικά και να γράψετε την κλητική του ενικού τους,
- 2) δύο αντωνυμίες και να γράψετε την ίδια πτώση του άλλου αριθμού και
- 3) ένα επίρρημα υπερθετικού βαθμού και να το αντικαταστήσετε στους άλλους δύο βαθμούς (μονάδες 6).

β) Στο χωρίο «εἰ τὰ τ' ἐκ τῶν νόμων ἀγαθὰ χωρὶς καὶ τὰ διὰ τῆς παρανομίας συμβαίνοντα πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῖν αὐτοῖς ποιησάμενοι θεωρήσαιτε. εὐρήσετε γὰρ τὴν μὲν τὰ τῆς μανίας καὶ ἀκρασίας καὶ πλεονεξίας» να βρείτε:

- 1) δύο ρηματικούς τύπους σε ιστορικό χρόνο και να γράψετε το β' ενικό οριστικής παρακειμένου στη φωνή που βρίσκονται και
- 2) δύο ρηματικούς τύπους σε αρκτικό χρόνο και να γράψετε το β' ενικό προστακτικής αορίστου β' στη φωνή που βρίσκονται. (μονάδες 4)

(Μονάδες 10)

Γ4. α) οἰκουμένας, τὰ ἀρρωστήματα, τῶν ἰατρῶν, πιστεύειν: Να χαρακτηριστούν συντακτικά οι ὅροι που δίνονται. (μονάδες 4)

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος

β) Στο χωρίο «τὰς δ' ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀγριότητας αἱ τῶν νομοθετῶν ἐξορίζουσι διάνοιαι» να αναγνωρίσετε το εἶδος της σύνταξης (μονάδα 1) και να τη μετατρέψετε στην αντίθετη (μονάδες 3) και στο χωρίο «ὅλως δ' οὐδὲν οὔτε σεμνὸν οὔτε σπουδαῖον εὐρήσομεν ὃ μὴ νόμου κεκοινώνηκεν» να τρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο με ρήμα εξάρτησης «οὔτοι ἐνόμιζον». (μονάδες 2)

(Μονάδες 10)

ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ !!!